

LA LECTURA, TOT UN CLÀSSIC

A finals del 2004, la publicació dels resultats obtinguts pels alumnes espanyols en el Programa Internacional d'Avaluació d'Estudiants (PISA) van posar l'educació en el punt de mira de l'opinió pública. Les comparacions, diu la dita, sempre són odioses, i en aquest cas deixen els nostres alumnes (i el nostre sistema) mal situats en relació als seus companys europeus en els àmbits analitzats. En el cas de la lectura, més preocupant encara és el fet que una altra comparació, la que es pot establir entre PISA 2003 i PISA 2000, posa de manifest una disminució del rendiment global dels estudiants espanyols entre ambdues avaluacions. El contrast mostra que augmenta el nombre d'alumnes que se situen en els nivells inferiors de lectura – d'entre els cinc establerts pels experts que van dissenyar el Programa-, i paral·lelament, disminueix la quantitat d'estudiants que assoleixen els nivells d'excel·lència.

De fet, si s'incorpora el 7% d'alumnes de 15 anys que no arriba al nivell 1 (i que queden englobats sota el llinar -1: dificultats per reconèixer el tema d'un text senzill, per localitzar informacions concretes, per entendre'l), el panorama que es dibuixa a grans trets és el següent:

- gairebé un de cada quatre alumnes té una capacitat lectora molt justa, per no dir clarament precària (nivells -1 i 1, 7% i 14% respectivament)

- una mica més de la meitat dels estudiants de la mostra pot llegir textos senzills, identificar-ne el tema i trobar informacions específiques; però enfronta dificultats quan aquestes tasques remetem a un text no literari o poc familiar (nivells 2 (26%) i 3 (30%))

- gairebé un de cada quatre alumnes aconsegueix uns estàndards exigents de lectura, que els capaciten per interpretar textos poc coneguts i densos, per utilitzar coneixements específics, per comprendre'ls i reflexionar-hi. (nivells 4 (18%) i 5 (5%))

Malgrat algunes anàlisis –certes, però també complaents- que insisteixen en el caràcter fins a cert punt esperable d'aquests resultats en funció d'un conjunt d'indicadors, és del tot comprensible que saltin algunes alarmes. Què està passant amb la lectura? Sense cap mena de dubte, és la confluència de múltiples causes la que els explica. És difícil no caure en els tòpics, i simultàniament no desconcertar-se quan s'intenta comprendre per què, després de deu anys d'escolaritat obligatòria, un nombre gens menyspreable d'estudiants no assoleix les competències en lectura necessàries per gaudir-ne i per inserir-se socialment en tots els àmbits que la reclamen (acadèmic, laboral, de lleure...).

Entre les causes que contribueixen a mantenir aquesta situació, d'altra banda clarament insostenible, estic convençuda que una és la dificultat per establir ponts fluids i transitables en ambdues direccions entre els àmbits en què es genera

coneixement científic sobre l'aprenentatge i l'ensenyament de la lectura i les diverses instàncies en què s'elabora i es fonamenta, es planifica i s'implanta la pràctica educativa. Disposem d'un corpus considerable de coneixement científic sobre els processos a través dels quals els infants s'apropien del sistema de la llengua escrita. També sabem prou coses –encara que mai no sigui suficient- sobre les estratègies que permeten processar la informació, relacionar-la, integrar-la i transformar-la en coneixement. Tenim evidències que posen de manifest la dimensió emocional de la lectura, la importància que té el vincle afectiu que s'estableix entre els llibres i el lector. Sabem que mai no s'acaba d'aprendre a llegir i a escriure, que cada disciplina reclama ser llegida, ser compresa, ser escrita. Comencem també a comprendre com els nous formats de presentació de la informació conformen noves maneres de llegir.

Però saber no sempre vol dir actuar en conseqüència. Intervenir per franquejar les barreres invisibles però potents del desconeixement, les barreres que impedeixen l'ús del saber acumulat per analitzar i nodrir la pràctica de l'ensenyament de la lectura- i alhora per continuar generant-lo- és una empresa d'abast ampli i alhora profund. Una empresa amb repercussions en l'àmbit de la recerca i de la difusió del coneixement; amb incidència en l'àmbit de la formació dels docents, inicial i permanent, així com en la formació dels assessors i de les prioritats que s'estableixen per a la seva intervenció. Toca de ple la consideració del lligam, vital, entre la universitat i la realitat, i la disposició de les condicions perquè aquest lligam desenvolupi la seva potencialitat en àmbits com el nostre. Estem, un altre cop, en temps de reforma, a l'educació obligatòria i a la formació universitària. Tant de bo fos possible avançar, encara que fos discretament, en la direcció apuntada. Tots en sortiríem beneficiats (també la lectura i els lectors).

Juny, 2005

Notes:

[1] MEC (2005) Evaluación PISA 2003. Resumen de los primeros resultados en España. Disponible en: <http://ice.unex.es/seem/htm/pisa.pdf>

Vegeu també: SOLE, I (2005) PISA: La lectura y sus lecturas. *Aula*, 139, 22-27

 Isabel Solé

Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació.
Facultat de Psicologia. UB.